

Meld ook altijd alle gevaarlijke situaties en bijna-ongevallen

Bij meldingen van bedrijfsongevallen gaat het vooral om matig tot zwaar letsel, waar een dokter aan te pas moet komen. De veiligheidstheorie is dat er tegenover één zo'n melding tien lichte ongevallen en honderd meldingen van gevaarlijke situaties staan. 'Maar het melden van dit soort gevallen vindt in de branche nog onvoldoende plaats, terwijl het toch heel belangrijk is dit te doen', zegt Menno Niesing, preventiemedewerker en hogere veiligheidskundige arbo-adviseur bij Staatsbosbeheer. 'Hoe meer zicht we krijgen op onveilige situaties, hoe beter.'

> Het melden van bedrijfsongevallen is in vrijwel iedere organisatie goed geregeld. Zodra er eerste hulp verleend is aan een collega, weet vrijwel iedereen dat de volgende stap is om het ongeval bij de arbo-coördinator of preventiemedewerker te melden. Op deze manier kan er geanalyseerd worden welke omstandigheden hebben geleid tot het ongeval. Maar is dit altijd voldoende? Kunnen we op basis van de ongevallen-analyses in voldoende mate weten waar verbeteringen nodig zijn om medewerkers een veilige werkplek te bieden? Menno Niesing vindt van niet. Hij benadrukt de noodzaak om ook gevaarlijke situaties en bijna-ongevallen te melden.

100 procent veilig bestaat niet

'Vooropgesteld, een echt 100 procent veilige werkplek bestaat in mijn ogen eigenlijk niet', stelt Menno. 'In iedere functie krijg je te maken met risico's die mogelijk onveilige of ongezonde situaties kunnen veroorzaken. Het is belangrijk om die risico's in beeld te krijgen en te voorzien van de juiste mate van risicobeheersing. Organisatie kunnen dus wel een werksituatie creëren waarbij

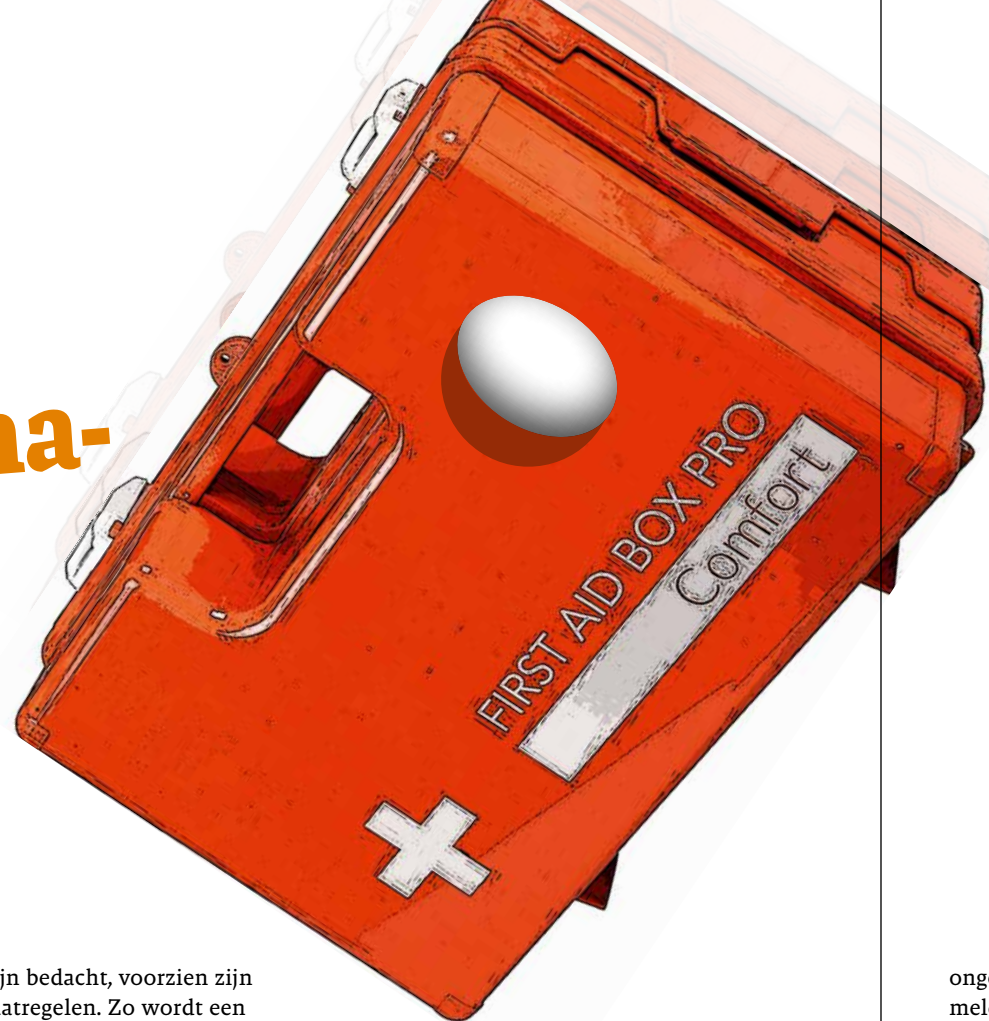
alle risico's die vooraf zijn bedacht, voorzien zijn van de juiste beheersmaatregelen. Zo wordt een zo veilig mogelijke situatie gerealiseerd.' Menno vervolgt: 'Vindt er een ongeval plaats, dan is het duidelijk dat de maatregelen om risico's te beheersen toch niet of onvoldoende hebben gewerkt. Dat kan aan van alles liggen: de instructie, de keuring van machines, het toezicht, de werkplanning, et cetera. Wanneer bijvoorbeeld machines niet tijdig gekeurd worden, mensen onder tijdsdruk moeten werken of een werkinstructie ontbreekt, kunnen er situaties ontstaan waarbij de vooraf bedachte beheersmaatregelen onvoldoende effectief zijn.'

Gatenkaas

In de wereld van de veiligheidskundigen wordt het traject dat geleid heeft tot een ongeval en waarbij beheersmaatregelen niet gewerkt hebben, vaak vergeleken met plakken gatenkaas. Dit model wordt dan ook het gatenkaasmodel of het Swiss cheese model genoemd (zie figuur). Het gatenkaasmodel stelt dat elk niveau van beheersmaatregelen – ook wel barrières genoemd – zijn

zwakheden kent. In het gatenkaasmodel zijn die zwakheden te vergelijken met de gaatjes in een plakje kaas. Voor een veilige werkplek richt iedere organisatie altijd meerdere barrières in: op het niveau van het beleid van de organisatie, de supervisie, in de randvoorwaarden voor een veilige werkplek en de werkkuitvoering. Er zitten dus meerdere 'plakjes kaas' achter elkaar. Ieder plakje heeft wel zo zijn eigen 'gaten' ofwel zwakheden. In de ideale situatie zorgt het veiligheidssysteem ervoor dat wanneer er een barrière faalt, bijvoorbeeld doordat een machine die niet goed werkt, andere maatregelen zoals de instructie en het toezicht voorkomen dat mensen met deze onveilige machine gaan werken. Het risico op een onveilige werksituatie wordt dus weggenomen, voordat die kan optreden.

Treedt er toch een ongeval op, dan hebben de kaasplakjes door de gaten niet hun werk kunnen doen. In het model wordt dat weergegeven door een rechte lijn die door een samenloop van factoren toevallig door alle gaten in de kaasplakjes gaat. Hoe groot is de kans eigenlijk dat alle barrières tegelijk falen? 'Gelukkig komt dit niet vaak voor', zegt Menno, 'en tegelijk is dat ook weer jammer. Natuurlijk niet dat er zo weinig ongevallen optreden, hoor', corrigeert hij snel, 'maar dat we als arbo-verantwoordelijken weinig inzicht krijgen in al die andere keren dat slechts één of twee barrières hebben gefaald en er géén

ongeval is opgetreden. Die situaties zijn niet gemeld en worden daardoor ook niet geanalyseerd of onderzocht.'

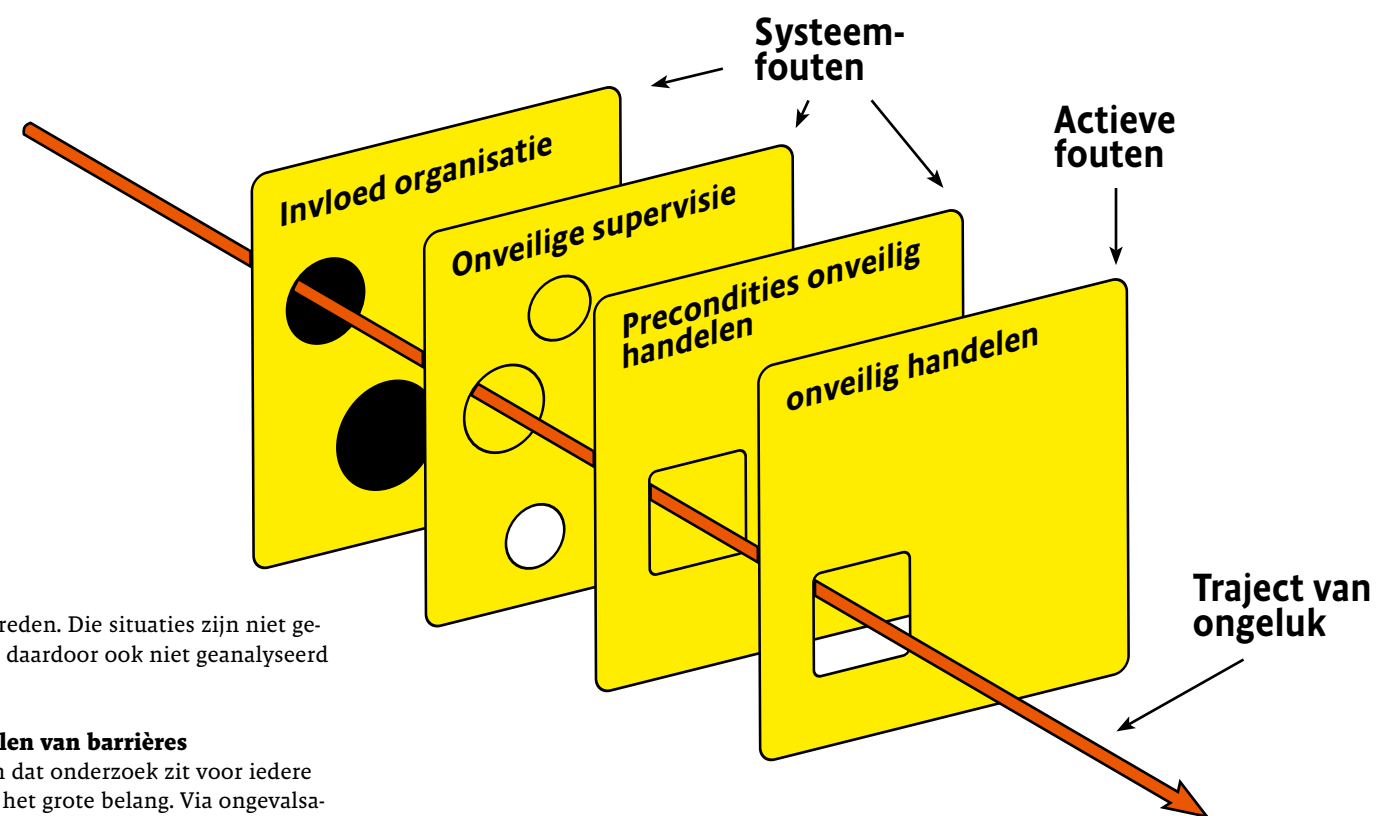
Inzicht in falen van barrières

In die analyse en dat onderzoek zit voor iedere organisatie juist het grote belang. Via ongevalsanalyses kunnen ze kijken of licht letsel onder andere omstandigheden ernstiger had kunnen uitpakken en of de situatie te voorkomen valt. 'Eigenlijk wil je van iedere barrière weten hoe vaak deze faalt en in welke situaties dat voorkomt. Het begint al bij de dingen die je op organisatieniveau regelt. Denk bijvoorbeeld aan het assortiment persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM) dat je als organisatie met een leverancier afspreekt. Zeker in de huidige markt zien we met grote regelmaat dat vervangende beschermingsmiddelen worden verstrekt, omdat sommige artikelen niet leverbaar zijn. Als dit zonder overleg gaat loop je het risico dat je spullen krijgt die niet de vereiste bescherming bieden. Krijg je opeens een andere zaagbroek dan je gewend bent en ben je daar niet over geïnformeerd? Meld het dan om even de check uit te voeren of je wel het juiste hebt gekregen. Ook als medewerker zelf heb je invloed op de effectiviteit van een barrière. Als een zaagmachine of bosmaaier steeds hapert of uitvalt als deze warm wordt, kan je hem uitzetten en laten afkoelen om er vervolgens mee te gaan werken. Dit kan zich weken achter elkaar iedere dag voordoen, terwijl het een indicatie is dat er wat mis is. Door het niet te melden en de machine weer klaar te leggen voor een collega zadel je die misschien wel op met een machine die opeens uitvalt en kortsluiting veroorzaakt.' Menno geeft nog een ander voorbeeld: de schijven op een haakse slijper. 'Deze hebben een

uiterste gebruiksdatum die is weergegeven op de metalen ring van het pengat. Na deze datum is veilig gebruik niet meer gegarandeerd. Niet iedereen weet dit. Stel je hebt een collega die opeens nog snel even wat moet afslijpen en de collega die normaal de schijven periodiek controleert is toevallig net met vakantie... dan wordt die schijf niet gecontroleerd en is de helft van de barrières al niet meer effectief. Daarmee is een verhoogde kans op een ongeval ontstaan.'

Altijd melden

'Melden dus', luidt het advies van Menno. Bij je leidinggevende of een arbo-coördinator. Hoe meer meldingen er gedaan worden, hoe meer en beter inzicht er ontstaat waar de risicobeheersing moet worden aangescherpt. Tot slot nog een laatste tip: 'Twijfel nooit of je iets wel of niet moet melden, hoe klein ook. Ook als het gewoon even een check is om na te gaan of situaties veilig genoeg zijn. Het geeft aan dat we veiligheid serieus nemen. Aan ons werk zijn nu eenmaal risico's verbonden. Ga juist in overleg daarover: met je leidinggevende, je team, de arbo-coördinator of de preventiemedewerker. Maar denk nooit... het zal wel niet belangrijk zijn. Beter een keer te veel gemeld dan een keer te weinig. Iedere situatie levert inzicht op, en hoe meer inzicht hoe beter de mogelijkheid om te zorgen dat iedereen aan het eind van de dag weer gezond naar huis kan.'

Het gatenkaasmodel. Vier barrières – organisatie, supervisie, werkcondities en handelen – moeten voorkomen dat er ongevallen optreden. Een ongeval kan toch ontstaan als in de vier barrières gaten zitten die in elkaars verlengde liggen. bron: Wikimedia/Albert Kok

